

Els bombardeigs a Blanes durant la guerra civil

JOSEP CLARA

Alcaldia de Blanes

NegociatPresidencia...

N.º 335.....

Ayer noche a las nueve horas, un avión faccioso que voló sobre la población, arrojó 4 bombas por los alrededores de S.A.F.A. que causó daño de poca consideración a un chalet, vivienda del Director.

A las once y cuarto de la propia noche, otro avión voló tres cuartos de hora sobre la población y despues de ellos, dejó caer trece bombas en el Paseo de Mar, de las cuales tres cayeron cerca de los edificios causando daños a dos casas contiguas; otras cayeron en el local de la Casa del Pueblo, derribando en totalidad el tejado y la parte alta del edificio; otra cayó en la casa del lado, derribandola por completo, y otras dos cayeron contiguas al local Fonda del Centro, que dejó mal parada la fachada y hall del edificio.

No obstante la destrucción de estos edificios no hubo que lamentar desgracia personal alguna.

Atentamente le saluda.

Blanes 22 octubre de 1938.

El Alcalde.

Rafel Martí

Sr. Comissari de la Generalidadde Cataluña.

Gerona.

Durant la darrera guerra civil, diverses poblacions de la comarca de la Selva, com ara Maçanet, Sils, Sant Hilari o Vidreres, van ser objecte dels bombardeigs franquistes en un moment o un altre del conflicte, però Blanes ocupa el lloc primer pel que fa al nombre d'atacs rebuts i al de destruccions causades.

En aquestes pàgines, que volen rememorar la tragèdia d'ara fa cinquanta anys, repassarem la documentació que ens ha estat possible de recollir sobre les agressions que sofriren els blanencs i els danys que ocasionaren les bombes a la vila de la Costa Brava. Amb aquesta aportació completarem també la informació que forneix el llibre que darrerament amb visió global, han publicat Josep M. Solé i Joan Villarroya, el qual és susceptible d'ampliació a nivell de cada localitat atacada.

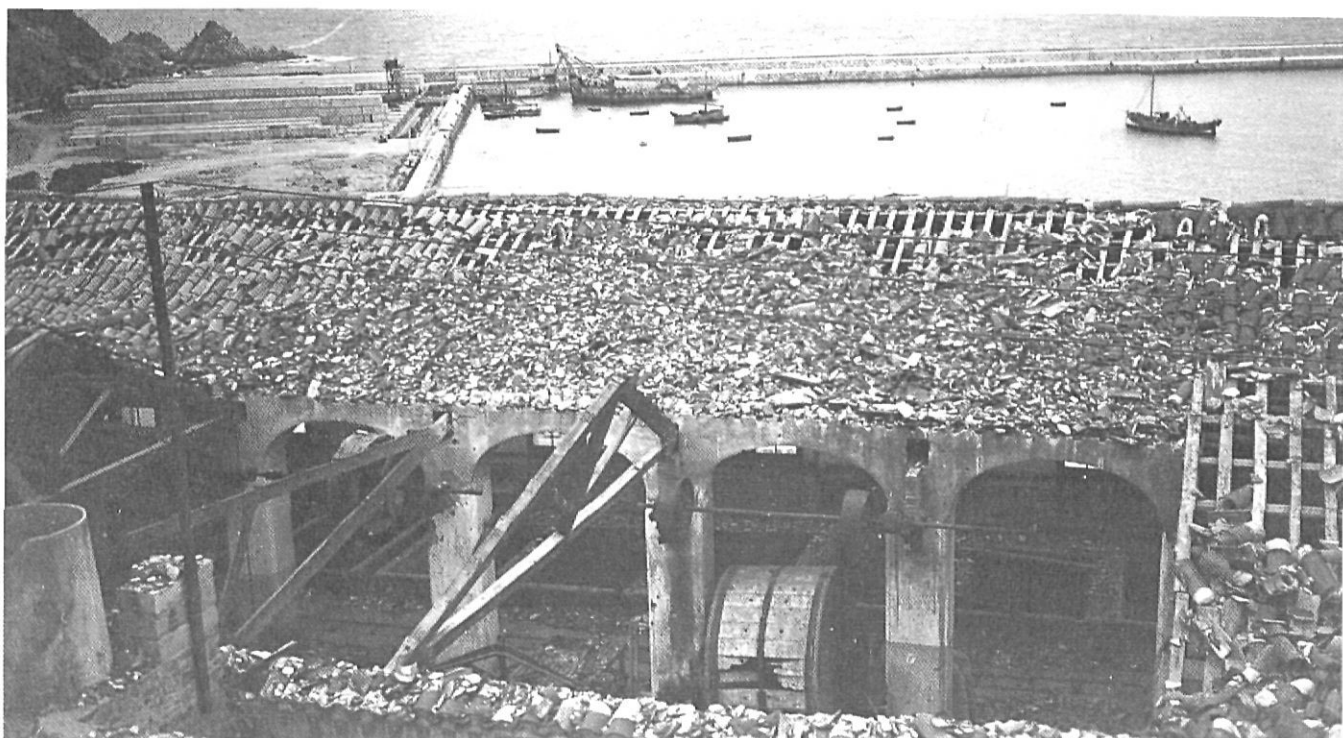
Les agressions de 1937

La primera agressió que tenim documentada correspon al 4 d'abril de 1937 i és el comunicat oficial de la Comissió de Defensa de les Comarques Gironines, que diu així:

"A les cinc d'aquest matí un avió facciós, procedent amb tota seguretat de la base de Mallorca, ha volat damunt Blanes llençant set bombes, entre les quals n'hi havia dues d'incendiàries; una d'aquestes ha produït un petit incendi en la brossa d'un despoblat. El foc han quedat extingit en breus moments.

"Cap dels artefactes (no) ha causat danys. Un d'ells no ha fet explosió.

"Comesa aquesta brutal agressió a una vila oberta, indefensa i civil com és Blanes, l'aparell facciós

AIDG

Les agressions aèries que va patir Blanes van tenir com a objectius principals l'estació del ferrocarril i les indústries S.A.F.A. i Tossas, on es fabricava material de guerra.

s'ha dirigit a Calella, on ha llençat tres bombes, causant algun desperfecte en una edificació.

"Després ha retornat a Blanes, cometent la criminal infàmia de disparar les metralladores sobre els carrers de la pacífica població. Aquesta selvatge agressió ha durat poquíssims segons, ja que avisada l'aviació lleial, aquesta s'ha presentat fent fugir, covardament, l'aparell enemic".

La nota oficial acaba dient que afortunadament no calgué lamentar víctimes².

El 7 de juny de 1937 el Canaries canonejà diversos punts de la costa gironina: Calella de Palafrugell, Palamós, Sant Feliu i Blanes, on també féu alguns disparats i un dels projectils no explotà. El comunicat oficial indicava que les bateries de la costa havien intentat de repel·lir el vaixell rebel, però que no havia estat possible de tocar-lo per causa de la distància a què navegava, i que una esquadrilla d'aviació havia disparat contra el vaixell, el qual després de contestar amb els canons antiaeris havia fugit cap a Mallorca³.

Les agressions de 1938

El perill per a la població de Blanes augmentà el 1938, sobretot ar-

ran de la batalla de l'Ebre. La visita dels avions rebels va ser més habitual, i els danys ocasionats van superar amb molt els danys de l'any anterior.

Ja el 25 de febrer de 1938 el comunicat oficial de guerra de la República advertia que "por la tarde, dos hidros que aparecieron en la costa catalana bombardearon y ametrallaron los pueblos de Guixols y Blanes"⁴.

Però l'agressió que causà més víctimes humanes i més desperfectes tingué lloc el dia de sant Pere del mateix any. El telegrama enviat pel comissari delegat de la Generalitat al conseller de Governació i Assistència Social de la Generalitat, el mateix dia 29 de juny, és prou clar de la tragèdia: "Confirmant informació telefònica assabento que aproximadament 9,45 hores avions facciosos bombardejat Blanes causant desperfectes estació i fàbrica sedes S.A.F.A. Víctimes nou morts i més quaranta ferits (Stop) Observo no hi havia cap objectiu militar suposant-se que agressió estava dirigida especialment contra fàbrica S.A.F.A. propietat companyia francesa (Stop) Edificis fàbrica tenien pintat en teulades colors República Francesa i en llocs ben visibles pels avions que volaven molt baixos hi havia enarbolada bandera estat francès (Stop) En fàbrica S.A.F.A. tre-

ballaven mil dos-cents obrers que restaran atur forçós (Stop) Salutacions (Stop) M. Jordi Frigola"⁵.

El comunicat oficial de l'exèrcit republicà afegeix que els avions agressors eren sis trimotors "Savoia", i segons una nota del govern republicà, l'ambaixador Azcàrate presentà un comunicat al Foreign Office demanant que la comissió d'enquesta anunciada pels britànics investigués el bombardeig de Blanes, el qual "no estaba justificado por la existencia en Blanes de ningún objetivo de carácter militar"⁶. Tanmateix el comunicat oficial dels nacionals corresponent al dia 1 de juliol feia saber que "el día 29 ha sido bombardeada la fábrica de bombas y explosivos de Blanes y la estación de ferrocarril donde tiene lugar la carga y tráfico de este material, alcanzando varios vagones que fueron incendiados. En el mismo lugar existe una batería de 7,5 y el semáforo de la escucha antiaérea y observación de barcos. Es, por tanto, incierto la propaganda roja de bombardeo de la villa pacífica de Blanes, donde hay varios objetivos militares"⁷.

L'atac que segueix correpon al 5 de juliol. Segons el comunicat oficial de l'exèrcit republicà, l'aviació "facciosa", a part de bombardejar Badalona, "también dejó caer bombas en Malgrat y Blanes"⁸.

Plànol dels objectius de l'aviació legionària italiana a la costa mediterrània.

Coincidint amb l'ofensiva republicana del mes d'agost de 1938 a l'Ebre la vila de Blanes va viure en un estat de tensió continuada, ja que les ales negres s'hi presentaren per causar estralls els dies 13, 15, 16, 18 i 22 d'agost.

Rafael Martí, alcalde de la població, explica així els fets dels tres primers dies:

"En la noche del día 13 de este mes, a eso de las 9 y 20 minutos, un avión faccioso dejó caer cinco bombas encima la fábrica de Cuero Tossas, al extremo de la población

pero dentro del casco urbano, destruyendo completamente la mitad del edificio, maquinaria y dejando en mal estado la otra mitad de edificación. No hubo desgracia personal alguna, ni daños de ninguna importancia en edificios contiguos.

"A la mañana del domingo [día 15], otro avión se dirigió a la fábrica S.A.F.A. a las seis de la mañana y descargó tres bombas, derrumbando la cuadra de hilatura. Tampoco hubo desgracia personal alguna.

"A las seis de la mañana de ayer

lunes [día 16], otro avión ametralló un tren de viajeros en la estación y tiró cuatro bombas, que estropearon algunos vagones y parte del edificio de la estación.

"Una de las bombas caídas en S.A.F.A. no estalló, como tampoco otra arrojada al tren.

"Los pasajeros huyeron del tren, y tampoco hubo desgracia personal alguna" 9..

La S.A.F.A. va ser també l'objectiu del bombardeis del dia 18. Rafael Martí en donà notícia als superiors d'aquesta manera: "En la

El 5 de desembre de 1938 van caure deu bombes a la fàbrica Tossas, ja afectada per un bombardeig anterior.

mañana del día de hoy, a eso de las siete, un avión faccioso que ha pasado encima de Blanes dirección Este-Oeste, ha dejado caer sobre la fábrica S.A.F.A., que se halla enclavada a dos Km. de la población, unas tres o cuatro bombas de gran tamaño derrumbando un cuerpo de edificio donde estaban instaladas las manipulaciones de preparación de fabricación de rayón a que la fábrica se halla dedicada. Ha quedado destruida toda esta parte de edificación no habiendo que lamentar desgracia personal alguna" ¹⁰.

El bombardeig del dia 22 va ser efectuat, a les onze de la nit, per un hidró. El telegrama de la comissaria de Girona parla de les proximitats de la població com a lloc bombardejat; el comunicat dels nacionals es refereix més concretament a l'estació ¹¹. No calgué lamentar víctimes.

No tenim notícies per ampliar l'afirmació d'Alcofar Nasaes, que esmenta un altre bombardeig el dia 7 de setembre ¹², però sí que Rafael

Martí informà novament del que ocorregué el 21 d'octubre:

"Ayer noche, a las nueve horas, un avión faccioso que voló sobre la población, arrojó 4 bombas por los alrededores de S.A.F.A., que causó daño de poca consideración a un chalet, vivienda del director.

"A las once y cuarto de la propia noche, otro avión voló tres cuartos de hora sobre la población y, después de ellos, dejó caer trece bombas en el Paseo de Mar, de las cuales tres cayeron cerca de los edificios causando daños a dos casas contiguas; otras cayeron en el local de la Casa del Pueblo, derribando en totalidad el tejado y la parte alta del edificio; otra cayó en la casa del lado, derribándola por completo, y otras dos cayeron contiguas al local Fonda del Centro, que dejó mal parada la fachada y hall del edificio.

"No obstante la destrucción de estos edificios, no hubo que lamentar desgracia personal alguna" ¹³.

Tampoc no disposem de gaires informacions sobre l'agressió del 2

de novembre, en què sembla que tornà a ser bombardejada l'estació i hi hagué una víctima ¹⁴.

Altrament tenim ben documentats els dos bombardeigs del mes de desembre —dies 2 i 5—, que serien els darrers.

Pel que fa al primer, l'alcalde Rafael Martí va escriure: "A eso de las 8 de la noche de ayer, un avión faccioso que dio varias vueltas sobre la población, descargó nueve bombas, algunas de ellas incendiarias, en la fábrica S.A.F.A., situada a dos kilómetros de la población, dirección Oeste, las cuales causaron daños de poca importancia en un edificio de la fábrica, rompiendo diferentes cristales del mismo, ya que las bombas cayeron alrededor de la edificación, rozando solamente una la pared del expresado edificio. No hubo que lamentar desgracia personal alguna".

El del dia 5 de desembre és explicat també per la mateixa autoritat:

"Ayer tarde a las 7 apareció un avión por encima de este pueblo,

Un altre aspecte de les naus industrials de Tossas després de l'atac de l'aviació.

NOTES

1. J.M. SOLÉ i SABATÉ, J. VILLARROYA i FONT, *Catalunya sota les bombes (1936-1939)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986.
2. *L'Autonomista*, 5 d'abril de 1937.
3. *L'Autonomista*, 8 de juny de 1937.
4. *Partes oficiales de guerra*. Tomo II. Ejército de la República, Madrid, Servicio Histórico Militar, 1977, p. 494.
5. Arxiu de la Diputació de Girona, Correspondència de la Comissaria Delegada de la Generalitat, juny 1937, plec telegrama diari.
6. J.M. SOLÉ, J. VILLARROYA, op. cit., p. 82.
7. *Partes oficiales de guerra*. Tomo I. Ejército Nacional, p. 316.
8. *Partes oficiales de guerra*. Tomo II, p. 552.
9. Arxiu de la Diputació de Girona, Ajuntaments 74 a 7.
10. *Ibidem*.
11. *Partes oficiales de guerra*. Tomo I, p. 339.
12. J.L. ALCOFAR NASSAES, *La aviación legionaria en la guerra española*, Barcelona, Euros, 1975, apèndix VII.
13. Vegeu la nota 9.
14. J.M. SOLÉ, J. VILLARROYA, op. cit., p. 99.
15. Vegeu la nota 9.
16. Arxiu de la Diputació de Girona, Regions devastades.
17. La S.A.F.A. s'instal·là a Blanes el 1926. L'empresa havia estat constituïda tres anys abans sobre la base de la família Vila i uns industrials francesos, els Guillet. Els acompanyaren personatges tan coneguts com Joan Ventosa i Calvell, el conde de Romanones i el banquer francès Bauer. Cfr. F. CABANA, *Les multinacionals a Catalunya*, Barcelona, la Magrana, 1986 (2^a ed.), p. 115.

que después de dar diferentes vueltas arrojó unas quince bombas sobre la fábrica de Cuero Tossas que destruyó por completo la mitad del edificio; la otra mitad estaba ya destruida por el bombardeo habido el día 13 de agosto pasado.

"Esta fábrica se halla situada en el casco urbano de la población, al extremo Este.

"Más tarde, o sea una hora después, el mismo avión tiró diez o doce bombas en la estación que causó daño en las vías muertas de la misma, sin otros desperfectos.

"A las once de la misma noche, parece ser el mismo avión volvió a aparecer sobre el pueblo, y volando muy bajo, descargó otras diez bombas en la fábrica Cuero Tossas, que acabó por deshacer la parte del anterior bombardeo dejó en pie y que se iba recomponiendo en lo posible.

"A la una de la noche, cesó la alarma, sin que se tuviese que la-

mentar desgracia personal alguna"¹⁵.

A manera de conclusions

Les agressions que va patir Blanes durant la guerra civil van ser bàsicament per l'aire i tingueren com a objectius principals l'estació del ferrocarril i les indústries S.A. F.A. i Tossas, on es fabricava material de guerra, però també causaren estralls en llocs centrals de la població, com el Passeig de Mar o la Casa del Poble.

Segons una certificació signada per l'arquitecte Francesc Portillo Quintana, de Barcelona, les instal·lacions de la S.A.F.A. es valoraven en 11.420.743'18 pessetes i les de la indústria Tossas en 497.896'50 pessetes. Els danys causats pels bombardeigs ascendien, en el primer cas, a 2.150.776'53 pessetes, i a 344.383, en el segon¹⁶. Aquestes

quantitats representaven el 18 i el 69 per cent del valor respectiu.

La majoria dels atacs van ser protagonitzats per l'aviació legionària italiana amb base a les Balears, i van enregistrar-se al temps de la batalla de l'Ebre per colpir la reraguarda republicana.

Blanes tenia 6.638 habitants l'any 1936, i una part important de la població activa estava ocupada a les fàbriques destruïdes per les bombes¹⁷. Això i les víctimes de l'acció del 29 de juny de 1938 van fer que l'esdeveniment dolorós dels bombardeigs hi deixés un record inesborrable, tot i que les dimensions dels danys i la freqüència dels atacs fossin inferiors a les que hagueren de suportar d'altres poblacions costaneres de les comarques gironines, com Sant Feliu de Guíxols, Palamós o Portbou.

Josep Clara és historiador